

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ОПП СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА)

PECULIARITIES OF INDUSTRIAL PRACTICE IN INSTITUTIONS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION FOR STUDENTS OF HIGHER EDUCATION OF THE SECOND (MASTER'S) LEVEL SECONDARY EDUCATION (PHYSICAL CULTURE)

Стаття присвячена одній з актуальних проблем підготовки майбутніх учителів фізичної культури, а саме її практичної складової.

Обґрунтовано, що вчитель фізичної культури є не лише провідником ідей державотворення, висококультурним працівником, який має спеціальну педагогічну підготовку та спроможний професійно проводити навчально-виховну, методичну, організаційну та спортивно-масову роботу в закладах загальної середньої освіти, а й перш за все практик, який здатний формувати здоров'язбережувальні компетентності у своїх вихованців.

Окреслено, що під час виробничої (педагогічної у закладах загальної середньої освіти) практики за спеціальністю 014 Середня освіта (Фізична культура) у магістрів мають бути сформовані очікувані програмні результати навчання здобувачів, загальні та спеціальні компетентності, що підпорядковуються меті та завданням практичної підготовки студентів.

Наведено критерії оцінювання результатів практики здобувачів, а саме: ступінь виконання здобувачем завдань практики; якість знань, виявлених під час практики та їх відображення у звітній документації; рівень сформованості умінь та навичок практичної роботи здобувача освіти як майбутнього вчителя фізичної культури.

Визначено, що загальна оцінка виробничої практики (у закладах загальної середньої освіти) є комплексною і включає результати оцінювання освітньої, виховної і спортивно-масової роботи студентів-практикантів.

Наведено результати опитування студентів щодо практичної цінності сформованих під час освітнього процесу професійних компетентностей та задоволеності організацією виробничої практики.

В опитуванні взяли участь 43 здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 року денної та заочної форми навчання спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура). Респонденти оцінили практичну цінність сформованих під час освітнього процесу професійних компетентностей таким чином: 36% оцінили на максимальні 10 балів, 12% оцінили на 9 балів, 16% оцінили на 8 балів, 8% – на 7 балів, 4% – на 5 балів та 24% не долучилися до опитування.

Наведені рекомендації щодо поліпшення якості проведення виробничої практики, а саме: додатково проводити для студентів такі випробування як: «Майстер-клас», «Методичний практикум», «Практична робота», «Тестування», «Урок», тощо, все те, що доповнює їх арсенал знань, вмінь, навичок та досвід практичної роботи за фахом.

Ключові слова: середня освіта, фізична культура, підготовка, майбутні вчителі фізичної культури, магістр.

The article is devoted to one of the urgent problems of training future physical education teachers, namely its practical component.

It is substantiated that a physical education teacher is not only a leader of state-building ideas, a highly cultured employee who has special pedagogical training and is able to professionally conduct educational, methodical, organizational, and mass sports work in general secondary education institutions, but also, above all, a practitioner, who is able to form health-preserving competencies in his pupils.

It is outlined that during production (pedagogical in institutions of general secondary education) practice in specialty 014 Secondary Education (Physical Culture) the expected programmatic results of study of the acquirers, general and special competence, which is subject to the purpose and tasks of practical training of students, should be formed. The criteria for evaluating the results of the trainees' practice are given, namely: the degree of the trainee's performance of practice tasks; quality of knowledge revealed during practice and their reflection in reporting documentation; the level of formation of skills and practical work skills of the student of education as a future teacher of physical culture.

It was determined that the general assessment of industrial practice (in institutions of general secondary education) is comprehensive and includes the results of the assessment of educational, educational and sports-mass work of intern students.

The results of a student survey regarding the practical value of professional competencies formed during the educational process and satisfaction with the organization of production practice are given.

43 students of the second (master's) level of higher education of 1 year of full-time and part-time study in the specialty 014 Secondary Education (Physical Culture) took part in the survey. The respondents assessed the practical value of the professional competences formed during the educational process as follows: 36% rated it at a maximum of 10 points, 12% rated it at 9 points, 16% rated it at 8 points, 8% – at 7 points, 4% – at 5 points and 24% did not participate in the survey. Recommendations are given for improving the quality of industrial practice, namely: additionally conduct such tests for students as: "Master class", "Methodical workshop", "Practical work", "Testing", "Lesson", etc., all that complements their arsenal of knowledge, abilities, skills and experience of practical work in the field.

Key words: secondary education, physical education, training, future teachers of physical education, master's degree.

УДК 378.22-057.87:796 (045)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/63.1.14>

Башавець Н.А.,
докт. пед. наук, професор,
професор кафедри теорії і методики
фізичної культури та спортивних
дисциплін
Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені
К.Д. Ушинського»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Учитель фізичної культури – це провідник ідей державотворення, працівник висококультурний, який має спеціальну педагогічну підготовку та спроможний професійно проводити навчально-виховну, методичну, організаційну та спортивно-масову роботу в закладах загальної середньої освіти. Проте найважливішим чинником є професійна готовність учителя фізичної культури до цієї діяльності. Нажаль молоді фахівці стикаються з невпевністю у своїх силах, у зв'язку з недостатнім досвідом практичної роботи за фахом, що є протиріччям піднятої проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Науковці вивчали аспекти професійної діяльності вчителя фізичної культури з різних ракурсів, а саме: Випасняк І. П., Ковальчук Г. А., Презлята Г. В., Фотуйма О. Я. (2011) вивчали педагогічну майстерність учителя фізичної культури, Є. І. Федорчук, Т. 1. Конкова, В. В. Федорчук, В. О. Заремба (2006) – основи педагогічної майстерності, Якса Н. В. (2007) – основи педагогічних знань, Сеульський Р. П. – підготовку майбутніх учителів до педагогічної творчості [1; 2; 3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Але на жаль проблемі практичної підготовки вчителів фізичної культури в роботах науковців приділяється недостатньо публікацій, хоча для вчителя фізичної культури, це лівова частина його професійної діяльності, якою треба володіти на належному рівні, маючи достатньо знань, вмінь та навичок не лише з обов'язкових, а й з великого переліку варіативних модулів, які викладаються учням у ЗЗСО.

Мета статті – провести аналіз проведення виробничої практики для майбутніх фахівців фізичної культури з метою покращення її якості.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до «Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти» (затверджено вченою радою Університету Ушинського, навчального плану і графіка освітнього процесу у навчально-науковому інституті фізичної культури, спорту та реабілітації передбачається виробнича практика (у ЗЗСО) за спеціальністю 014 Середня освіта (Фізична культура), яка має забезпечити послідовне системне формування професійно-значущих умінь і навичок майбутніх учителів фізичної культури, готовності їх до самостійної роботи у ЗЗСО. За виробничою практикою передбачено 9 кредитів з загальною кількістю годин – 270.

Мета та завдання практичної підготовки студентів: забезпечити якісну підготовку майбутніх учителів фізичної культури теоретичними і методичними знаннями основних професійно-педагогічних функцій педагога в навчально-виховному процесі; сформувати практичні вміння до шкільної роботи.

Очікувані програмні результати навчання здобувачів наступні: розробляти, моделювати засоби педагогічного впливу та ефективно застосовувати їх на практиці; упроваджувати інноваційні технології в освіті (фізична культура); узагальнювати і впроваджувати в практичну діяльність передовий вітчизняний й міжнародний досвід в освіті (фізична культура); виявляти й аналізувати актуальні проблеми з фізичної культури; застосовувати креативно-інноваційної підхід в професійній діяльності, проектувати, конструювати і перетворювати окремі складові цієї діяльності; володіти нормативно-правовою базою, методологією наукових досліджень в освіті (фізична культура); здійснювати управління педагогічним процесом з урахуванням варіативних вимог діяльності, рефлексії та відповідно до інтегральної мети цілісного освітнього процесу; застосовувати сучасні педагогічні теорії, методики та технології, розробляти й реалізовувати програми освітньої діяльності, визначати критерії та показники їх ефективності; володіти спеціальними інформативними технологіями на рівні, необхідному для проведення науково-дослідної, пошукової та аналітичної роботи; вміло презентувати та доносити інформацію до фахівців та нефахівців із застосуванням сучасних технічних пристроїв; визначати свої освітні потреби та будувати траєкторію власного кар'єрного та професійного розвитку, забезпечувати самоосвіту та саморозвиток; використовувати професійні концептуальні знання, уміння і навички, уміти своєчасно ухвалювати рішення у складних та непередбачуваних ситуаціях.

Під час проходження практики у здобувачів формуються загальні компетентності: здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях; володіння комунікативними навичками, здатність проявляти емпатію; здатність використовувати інформаційні і комунікативні технології; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, узагальнення, критичне ставлення до сталих наукових концепцій; здатність до критичного аналізу, оцінювання й синтезу нових і складних ідей, до участі в критичному діалозі; аналізувати розвиток галузі в системі цивілізаційного розвитку; застосовувати комплекс методологічних підходів до критичного сприйняття та прогнозування розвитку галузі; здатність діяти на основі етичних міркувань; здатність проявляти толерантність та повагу до культурної різноманітності.

Спеціальні компетентності: здатність розробляти та оновлювати програму навчальної дисципліни або її складники, навчальні та методичні матеріали до них; здатність оновлювати

програму навчальної дисципліни відповідно до вимог внутрішньої системи забезпечення якості освіти; здатність здійснювати індивідуальний супровід здобувача освіти (наставництво, менторство) під час навчання; здатність здійснювати об'єктивне оцінювання результатів навчання (проводити атестацію); здатність надавати здобувачам освіти зворотній зв'язок щодо результатів оцінювання та рекомендації щодо покращення результатів навчання; здатність розробляти методичну документацію з фізичної культури з урахуванням соціальних, морфофункціональних, психологічних особливостей здобувачів освіти різної статі та віку, природних та економічних особливостей регіону; здатність до професійної комунікації у професійній та науковій діяльності в галузі освіти; здатність використовувати сучасні технології, засоби і методи фізичного виховання та оцінювати ефективність їх застосування; здатність до систематизації, узагальнення та поширення вітчизняного та іноземного методичного досвіду з фізичної культури; здатність застосовувати в освітній діяльності методологічні підходи, сучасні технології з організації процесу фізичного виховання.

Зміст програми практики здобувачів в ЗЗСО складається з таких розділів:

1. Ознайомлення зі структурою і змістом організації освітнього процесу у ЗЗСО.
2. Ознайомлення з навчально-методичною документацією з фізичної культури у ЗЗСО.
3. Знайомство з учителями фізичної культури профільних класів, відвідування уроків з фізичної культури та спортивно-оздоровчих заходів.
4. Виконання обов'язків помічника вчителя фізичної культури при проведенні уроків з фізичної культури та спортивно-оздоровчих заходів.
5. Психолого-педагогічна робота з учнями (складання психологічної характеристики учня).
6. Підготовка та проведення контрольних (залікових) уроків з фізичної культури у профільних класах.
7. Розробка спортивно-масового чи фізкультурно-оздоровчого заходу з учнями профільних класів ЗЗСО.
8. Оформлення документації з виробничої практики (у ЗЗСО).
9. Здача документації з виробничої практики (у ЗЗСО).

Критерії оцінювання: об'ємність та правильність виконання завдань практики, якість оформлення звіту, переконливість відповідей здобувача під час захисту, відгук керівника практики від організації.

Критерії оцінювання результатів практики здобувачів: ступінь виконання здобувачем завдань практики; якість знань, виявлених під час практики та їх відображення у звітній документації;

рівень сформованості умінь та навичок практичної роботи здобувача освіти як майбутнього вчителя фізичної культури.

Загальна оцінка виробничої практики (у ЗЗСО) є комплексною і включає результати оцінювання освітньої, виховної і спортивно-масової роботи студентів-практикантів.

Процес оцінювання знань студентів-практикантів передбачає: перевірку фаховими керівниками-методистами практики звіту з практики та написання відгуку; захист звіту студентами-практикантами.

При оцінюванні результатів виробничої практики (педагогічної у ЗЗСО) враховуються наступні чинники: рівень теоретичної підготовки студентів-практикантів; рівень сформованості професійно-педагогічних умінь щодо проведення уроків з фізичної культури; ставлення до обов'язків помічника вчителя; змістовність та якість оформлення звітної документації; дотримання норм педагогічної етики і трудової дисципліни.

Критерії оцінювання: об'ємність та правильність виконання завдань практики, своєчасність та якість оформлення звітної документації, переконливість відповідей здобувача під час захисту, оцінка керівника практики від організації (бази практики) про рівень сформованості умінь та навичок практичної роботи здобувача освіти як помічника вчителя.

Базами проходження педагогічної практики є загальноосвітні навчальні заклади: школи, гімназії, ліцеї, спеціалізовані школи, що мають необхідну навчально-матеріальну і методичну базу та кваліфіковані педагогічні кадри.

В період проходження практики здійснюється виховання професійних якостей майбутнього вчителя фізичної культури, виробка навичок і умінь, необхідних для проведення навчально-виховної роботи з тими, хто займається фізичною культурою. Виробнича практика (у ЗЗСО) спрямована на вдосконалення творчих якостей здобувачів вищої освіти, а також, їх ознайомлення з практичними питаннями організації роботи в галузі освіти (фізична культура).

Під час практики перевіряється рівень навчально-методичної підготовки студентів, їх знань, умінь і навичок щодо проведення уроків фізичної культури, вдосконалення освітнього та фізкультурно-оздоровчого процесів. Необхідне суворе виконання студентами-практикантами прийнятих на базі практики правил охорони праці та безпеки життєдіяльності з обов'язковим проходженням ними інструктажів (вступного і на кожному конкретному місці праці).

Загальне керівництво практикою здійснює директор інституту, методичне керівництво здійснює керівник практики від інституту та методист.

Функціональні обов'язки керівника від інституту: здійснення методичного керівництва

роботою методистів від кафедри, методистів на об'єктах практики та студентів-практикантів; проведення настановної та заключної конференції, методичних нарад з іншими методистами з теоретико-методичних питань практики; здійснення методичного керівництва та контролю за проведенням практики методистами, викладачами своєї кафедри, методистами на місцях практики та студентами-практикантами, які аналізують ведення документів планування та обліку, проведення студентами занять, спортивно-масових заходів та ін.). Керівник проводить захист практики, складає та розглядає на засіданні кафедри звіт про практику, звіт здається керівнику практики від університету.

Функціональні обов'язки методиста від інституту: організовує та контролює роботу студентів з усіх розділів програми практики; надає студентам допомогу в складанні документів планування, обліку та звітності, проводить обговорення уроків фізичної культури, секційних занять, виховних заходів, проведених кожним студентом та оцінює їх проведення, забезпечує підготовку студентів до захисту виробничої практики, знайомить студентів з документами планування, звітності та іншими навчально-методичними матеріалами; контролює явку студентів-практикантів для проведення занять згідно розкладу; надає методичну допомогу студентам під час проведення уроків; надає допомогу студентам у виконанні розділів програми практики згідно з їх індивідуальними планами; бере участь у захисті практики студентами.

Протягом практики студент повинен: виконувати внутрішній розпорядок навчального закладу, вказівки директора, керівника практики, вчителів

і методистів; виконувати всі види роботи, передбачені програмою навчальної практики; проявляти ініціативу і творчість під час проведення навчально-виховної і спортивно-масової роботи; щоденно працювати в школі не менше 4-х годин; своєчасно подавати на перевірку документацію згідно з графіком, який склав методист; регулярно вести педагогічну документацію; подавати конспекти уроків для перевірки методисту за день до проведення відповідного уроку; здати звітну документацію в останній день практики.

Після завершення виробничої практики (у ЗЗСО) відбувається підсумкова конференція, яка проходить на кафедрі теорії і методики фізичної культури та спортивних дисциплін. На конференції студенти звітують про проходження практики і представляють наступні документи: аналіз структури і змісту організації освітнього процесу, навчально-методичної документації з фізичної культури у ЗЗСО; плани конспекти залікових занять № 1, 2; сценарій спортивно-масового чи фізкультурно-оздоровчого заходу з учнями ЗЗСО; психологічна характеристика учня профільної школи; щоденник практики; звітні матеріали.

Практична підготовка та організація практики за 2022–23 навчальний рік була оцінена студентами наступним чином. В опитуванні взяли участь 43 здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 року денної та заочної форми навчання спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура). 68% студентів вважають, що практична підготовка сприяла здобуттю та формуванню професійних компетентностей, а навчальні дисципліни забезпечували (80%) набуття соціальних навичок (soft skills), 64% здобувачів задоволені організацією практики.

Таблиця 1

Звітні результати проходження практики (у %)

№ з/п	Навчальний рік	Спеціальність	Курс	Загальна кількість студентів	Оцінка за практику						Якість, %	Успішність, %	
					A	B	C	D	E	FX			F
1	2021–22 н.р.	014 Середня освіта (Фізична культура), ДФН	1	29	4	3	2	2	-	18	-	24	38
2	2021–22 н.р.	014 Середня освіта (Фізична культура), ЗФН	1	49	12	5	4	3	-	25	-	35	49
3	2022–23 н.р.	014 Середня освіта (Фізична культура), ДФН	1	35	6	1	18	1	-	9		71	74
4	2022–23 н.р.	014 Фізична культура і спорт, ЗФН	1	20	1	4	7	4	-	4		60	80

Респонденти оцінили практичну цінність сформованих під час освітнього процесу професійних компетентностей таким чином:

Для покращення результатів проходження виробничої (педагогічної у ЗЗСО) практики здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 року денної та заочної форми навчання спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура) вважаємо необхідним під час підготовки проводити для студентів такі випробування як: «Майстер-клас» (де вони зможуть продемонструвати вміння адаптувати власну педагогічну ідею (методи, прийоми роботи) до специфіки навчальних тем та вікових особливостей учнів, а викладач зможе оцінити: доцільність вибору методів та прийомів, майстерність та ефективність їх використання; відповідність продемонстрованих методів та прийомів власній педагогічній ідеї, меті, змісту навчання; дотримання принципів проведення майстер-класу; обґрунтованість позиції та лаконічність відповідей), «Методичний практикум» (де вони зможуть продемонструвати предметно-методичну компетентність, а викладач оцінити цю компетентність, гнучкість педагогічного мислення; вміння студента використовувати сучасні підходи та обирати оптимальні прийоми, методи та засоби для організації навчально-виховного процесу; реалізацію наскрізних змістових ліній; спрямованість обраних технологій, методів, форм, прийомів роботи на розвиток в учнів конкретної навички або конкретного уміння та їх доцільність; урахування вікових особливостей учнів), «Практична робота» (де студенти зможуть показати вміння виконувати практичні завдання у межах навчального предмета, а викладач оцінити повноту виконання завдання, предметну компетентність студентів), «Тестування» (де магістри можуть показати рівень знанневої складової професійної компетентності),

«Урок» (де магістри демонструють власну педагогічну майстерність, а викладач оцінює науковість, предметно-методичну компетентність, творчий підхід; спрямованість на формування цілісності знань, предметних та ключових компетентностей, цінностей і ставлень; реалізацію наскрізних змістових ліній, результативність та доцільність використаних методів, засобів і форм роботи, набуті професійні якості). Також важливу роль відіграє самоосвіта магістра, коли він відвідує додаткові курси на різних освітніх платформах, конференції, кейси, семінари, вебінари, конкурси тощо, все те, що доповнює його арсенал знань, вмінь, навичок та досвід практичної роботи за фахом.

Висновки. Володіння професійною діяльністю вчителя фізичної культури, складний процес, який потребує якісної багатогранної практичної підготовки майбутніх фахівців у стінах ЗВО на високому рівні з залученням різноманітних сучасних педагогічних та інформаційних технологій.

Подальші перспективи в цьому напрямку вбачаємо у подальшому пошуку інструментів поліпшення якості проведення виробничої практики для майбутніх фахівців фізичної культури.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Башавець Н. А. Проблема формування професійної компетентності у майбутніх фахівців фізичної культури, спорту та реабілітації під час педагогічної практики у закладах загальної середньої освіти *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова* : зб. наукових праць. Серія № 15: фізична культура і спорт / За ред. О. В. Тимошенка. Київ: видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова. 2020. Випуск 3 К (123) 20. С. 512–515.
2. Башавець Н., Іваній І., Мусхаріна Ю., Мельник А. Еволюція та перспективи вдосконалення професійної освіти в галузі фізичної культури та спорту в Україні *Наукові записки БДПУ* (<https://pedagogy.bdpu.org.ua/>) Серія: Педагогічні науки. Вип. 1. 2023. С. 247–255.
3. Башавець Н.А., Федорищак Р.Л., Бондарович О.П., Овчарук В.В., Рубан А.К. Вдосконалення професійної компетентності тренерів різних видів спорту *«Вісник науки та освіти* (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»): журнал. 2023. № 8(14) 2023. С. 402–414.